

Brzy ráno následujícího dne se naše skupinka sešla na nádraží St. Charles – pan a paní Werfelovi, pan a paní Mannovi, Golo, Ball a já. Vlak odjížděl o půl šesté. Všichni jsme byli rozrušení a nervózní, já nejspíš víc než kdokoli jiný. Náhle na mě dolehla děsivá tíha odpovědnosti, kterou jsem vzal na svá bedra. Zalitoval jsem, že jsem s sebou vzal plány důlních polí a tajnou šifru. Kromě toho jsem zaznamenal, že Werfelovi mají dvanáct kufrů.

Po setmění jsme dojeli do Cerbère, odevzdali jsme jízdenky u vstupu do nádražní budovy a vešli dovnitř. Mysleli jsme si, že prostě rovnou projdeme na ulici. Uvnitř jsme však zjistili, že se všichni cestující stavějí do fronty před kanceláří hraniční kontroly a předkládají cestovní doklady. Propadli jsme panice, protože z celé skupiny jsem byl jediný, kdo měl výstupní vízum a nárok na pokračování v cestě.

Ball však zachoval neochvějnou sebedůvěru. Vybral od nás všech pasy a zamířil pevným krokem do úřadovny přeshraniční policie. Zůstali jsme stát, tiše jsme rozmlouvali a snažili se jeden druhého uklidnit. Zdálo se nám, že uplynula věčnost, než se Ball zase vynořil. Z výrazu jeho tváře jsme vyčetli, že to neprobíhalo přesně podle jeho očekávání. Když jsme se zeptali, co se stalo, odpověděl, že je všechno v pořádku. Mohli jsme jít do města a zamluvit si pokoje v hotelu, ale následujícího rána jsme se měli do-
stavit pro konečné rozhodnutí, zda nám policie dovolí nasednout do vlaku, nebo ne. Cestou do hotelu jsme Ball a já úmyslně zaostali za ostatními. Ball mi sdělil, že se mu situace vůbec nelíbí. Místní *commissaire* se choval velmi zdvořile, ale vysvětloval, že má striktní rozkaz nepustit ven nikoho, kdo nemá výstupní víza. Po dlouhém dohadování jej Ball přemluvil, aby si pasy ponechal a věc promyslel. Vlak do Port-Bou odjížděl až v půl třetí odpoledne, takže *commissaire* bude mít na přemýšlení spoustu času. Z tónu konverzace měl však Ball velmi silný pocit, že *commissaire* nerozhodne v náš prospěch.

- 4 -

Příští den bylo jasno a horko. Na nádraží jsme posnídali časně ráno a usedli jsme ke kávě, zatímco Ball se šel optat, jak *commissaire* rozhodl. Vrátil se a vypadal jako muž, který zklamal. V ruce držel všechny pasy, s výjimkou mého.

„*Ça ne va pas,*“² hlesl. „Povídal, že kdyby byl sám, povolil by to, ale dnes s ním slouží jiný *commissaire*, před kterým si to dovolit nemůže.“

Ballova slova nás zneklidnila. Začali jsme mluvit jeden přes druhého. Všem se nám hlavou honila jediná myšlenka: co teď? Ball nás nicméně uklidňoval.

„Bez obav,“ ujistil nás. „Najdeme způsob. Spolehněte se.“

Pak mi pokynul, abych s ním šel ven.

Jakmile jsme byli z doslechu, začal rychle mluvit. „Zatraceně,“ zlobil se, „je to prostě pech. Trefili jsme prostě blbej den, toť vše. Kdyby tady ten čubčí kontrolor dneska nebyl, nechal by nás všechny bez problémů odjet. Pokud bysme počkali pár dní, nejspíš nás nechá odjet. Nebo nenechá. Všechno závisí na tom bastardovi kontrolorovi.“

„Co myslíš, že bychom měli udělat?“ otázal jsem se.

„Zatraceně,“ zabědoval Ball. „Nevím. *Commissaire* si myslí, že byste měli jít pěšky přes kopeček. Řekl jsem mu, že ve skupince je jeden starý pán, ale on tvrdí, že byste to i tak měli risknout. Svěřil se mi, že vůbec neví, co bude. Je možné, že zítra ráno přijde z Vichy rozkaz, že vás musí zatknout. Myslí si, že byste měli vypadnout, dokud můžete. Šel se mnou dokonce na nástupiště a ukázal mi, kudy je nejlepší jít.“

Podíval jsem se na kopeček. Byl to náramně vysoký kopec. A slunce sálalo a pražilo.

„Sakra, Balle,“ zaúpěl jsem, „nemyslím, že by to Werfel zvládl. Je moc tlustý a Mann příliš starý. Co kdybys zajel do Perpignan a pokusil se tam koupit výstupní víza pro všechny?“

„Nevím,“ zamračil se Ball. „Nelíbilo se mi, jak ten chlápek mluví. Zdálo se mi, že tuší, co se stane. Povádal, že bysme měli zmizet, dokud to jde. To znamená dnes. Nečekat. Krom toho,“ pokračoval, „dnes je pátek. Do Perpignan bych mohl odjet až pozdě odpoledne, takže bych tam do zítřejšího rána stejně nikoho nesehnal. Výstupní víza bych obstaral přinejlepším v pondělí odpoledne. A kdyby to dobře dopadlo, vrátil bych se až v úterý. Bůhví, co by se mezitím semlelo. Nebylo by dobré, kdybyste se tady potloukali tak dlouho.“

Zatímco jsme diskutovali, ušli jsme notný kus cesty směrem k hotelu. Obrátili jsme se tedy a vraceli se na nádraží, abychom situaci vyložili ostatním. Rozhodnutí bude koneckonců záviset na nich.

Dosud seděli kolem stolu.

„Rádi bychom s vámi prohovořili, jak se věci mají,“ oslovil jsem je tiše, „ale nemyslím, že by to bylo vhodné tady. Nevadilo by vám promluvit si o tom venku?“

Zamířili jsme k hotelu. Vysvětlil jsem jim, o čem mě zpravil Ball, a zeptal se, co by bylo podle nich nejlepší udělat. Zeptali se, co si myslím, že by udělat měli.

„No,“ opatrně jsem vážil slova, „jestli myslíte, že to zvládnete, radil bych vám vydat se ještě dnes přes kopec. Víme, že to musíme udělat dnes. Netušíme, co se bude dít zítra nebo pozítří.“

Heinrich Mann, Golo Mann a paní Werfelová se okamžitě rozhodli, že půjdou. Werfel a paní Mannová váhali. Werfel se nešťastně zahleděl na kopec a zavzdychal. Náhle si uvědomil, že je pátek třináctého, a roztrásl se.

„Je nešťastný den,“ namítl. „Nemyslíte, že by bylo lepší nechat to na zítra?“

Leč paní Werfelová tuto možnost rázně vyloučila.

„*Das ist Unsinn, Franz,*“³ pravila důrazně a Werfel ztichl. Kdykoli však pohledem zabloudil ke kopci, hluboce zavzdychal.

Paní Mannová se jala spěšně mluvit na svého manžela německy. „Poslouchej, Heinrichu,“ obrátila se k němu, „pan Fry je velmi

milý mladý muž. Říká sice, že přišel, aby nás *zachránil*. Jak to ale můžeme vědět? Docela dobře to může být špion, kterého poslali, aby nás vlákal do léčky. Řekla bych, že bychom se neměli řídit tím, co radí.“

„*Verzeihung, Frau Mann*,“ oslovil jsem ji svou nejlepší němčinou, „*aber vielleicht wissen Sie nicht dass ich Deutsch verstehe*.“⁴

Po těch slovech paní Mannová zrudla a již ani jednou nepromluvila. Jakmile se všichni shodli, že půjdeme, bylo nezbytně nutné skupinku připravit na cestu. Dohodli jsme se, že pojedou vlakem a postarám se o zavazadla. Ostatní se museli vydat pěšky přes kopec. Všichni jsme se měli opět setkat až na železniční stanici v Port-Bou. Pan a paní Werfelovi měli na hranici předložit české pasy vystavené na vlastní jméno, Golo Mann se měl vykázat americkým přísežným prohlášením, rovněž vystaveným na pravé jméno.

Mannovi si z dokladů mohli vybrat. Byli vybaveni českými pasy s vlastním jménem, jež jim vystavila československá vláda, když jim udělila československé občanství, ale i americkými doklady, v nichž bylo vynecháno jejich příjmení: v amerických papírech stálo prostě jen pan a paní Ludwigovi. Usoudili jsme totiž, že by bylo příliš riskantní, kdyby cestovali přes Španělsko jako pan a paní Mannovi, a že udělají nejlépe, když mi pak české pasy odevzdají. Cestou do hotelu, kde si museli sbalit a zkontrolovat zavazadla, jsem jim poradil, aby se podívali do kapes a náprsních tašek a zbavili se všeho, kde je uvedeno jméno Mann – navštívenek, dopisů a čehokoli dalšího. Ve chvíli, kdy jsem Heinricha Manna požádal, aby mi podal svůj klobouk, a začal jsem nožičkem na tužky odstraňovat ze stuhu iniciály HM, působil jako odsouzenec k smrti, smířený se svým osudem.

„Jsme nuceni jednat jako nefalšovaní zločinci!“ zhrozil se.

Poté, co jsme na stanici zkontrolovali zavazadla, zašli jsme na nábřeží a zamířili přes vesnici ke hřbitovu na kopci. Cestou jsem se zastavil v trafice, *tabac*⁵, a zakoupil tucet balíčků *Gauloises bleues*,

Gitanes grises a *Vertes*⁶ a rozdal jsem je svým svěřencům horolezcům.

„Pokud budete mít s potíže s četníky,“ vysvětlil jsem, „dejte jim cigarety. Víím, že to obvykle zabírá, zvlášť ve Španělsku.“

Své chráněnce jsem opustil těsně za Centre scolaire Jean Jaurès. O půl hodiny později jsem je ještě zahlédl, jak se plahočí přes nerovný terén polí na kopci a drží se linie kamenných zídek. Pak mi zmizeli z dohledu za osamoceným velkým olivovníkem. Možná si v jeho stínu odpočinuli.

- 5 -

Až do odpoledne žádný vlak nejel. Když nadešel čas odjezdu, cítil jsem se s množstvím zavazadel poněkud nespůj – dohromady sedmnáct kusů, včetně tří batohů. Myslel jsem na to, že francouzští četníci mohou zcela logicky podezřívát muže, který vstupuje do Španělska takto vybaven, zvlášť když polovina kufrů obsahovala ženské oblečení. Zdálo se však, že inspektor, který měl na starosti zavazadla, to považoval za naprosto přirozené.

Ve vlaku do Port-Bou jsem zašel na umývárnu a spálil veškeré doklady, jež jsem převzal od Mannových, včetně českých pasů. Papíry hořely štiplavým, dusivým kouřem, ale neodvažoval jsem se otevřít dveře. Musel jsem se skrčit až k podlaze, abych mohl dýchat. Všechno shořelo na popel. Když jsme se blížili do Port-Bou, spláchl jsem toaletu.

V Port-Bou mě nečekaly žádné potíže. Četníci mi orazítkovali cestovní pas, zatímco *douanier*⁷ prozkoumal zavazadla se stejným nezájmem, jaký projevil i jeho francouzský protějšek. Zeptal jsem se, zda mají *apatrides* povolený vstup do Španělska. Bylo mi řečeno, že mají. Informace, kterou jsme dostali v Marseilli, prostě nebyla pravdivá.

Když jsem podstoupil poslední formality, nezbývalo mi než všechna zavazadla – všech sedmnáct – dopravit do hotelu, v němž

jsem strávil noc již cestou do Francie, a pak se vrátit na nádraží. Zeptal jsem se příslušníků hraniční kontroly, zda neviděli tlustého muže, statnou ženu a nahrbeného, poněkud kulhajícího staršího pána, blondýnu středního věku a mladého muže s nápadně černými vlasy. Odpověděli, že za celý den nikoho takového nespátřili.

S každou uplynulou minutou moje nervozita narůstala. Rázoval jsem po nástupišti sem a tam a nevěděl si rady. Pak jsem si vzpomněl na přátelského drobného zřízence, s nímž jsem měsíc předtím hovořil na cestě z Lisabonu a jenž se mi upřímně přiznal, že je republikán. Našel jsem ho na *douane*⁸. Seděl za pultem a vykopával nohama proti deštěni pod sebou. Když jsem mu vypověděl, co mám na srdci, odpověděl, že okamžitě zjistí, zda moji přátelé náhodou nebyli zatčeni. Zůstal jsem na nádraží, zatímco zřízenec zamířil na *gendarmerie*. Vrátil se asi za deset minut.

„Ne,“ ujišťoval mě, „dnes nebyl v Port-Bou zatčen nikdo. Je to docela neobvyklé, ale zdá se, že je to tak.“

Otázal jsem se jej, zda neví, co bych měl dělat.

„Proč si nezajdete do strážní budky na hlavní silnici? Zeptejte se jich, jestli o nich něco nevědí!“ odušil.

Dal jsem mu spropitné, o jakém se mu ani nesnilo, a odkráčel městem ke strážní budce na kopci. Výstup byl dlouhý, vedro úmorné. Cesta kolem ohořelých trosk skromných příbytků Port-Bou mě zavedla na holý, slucem vyprahlý svah kopce za městem. Když jsem konečně dorazil k hraniční kontrole, přistihl jsem tam dva neupravené strážné, jak vyesedávají na malých stoličkách ve stínu budovy a střeží černobíle pruhovanou bariéru táhnoucí se napříč mezinárodní hlavní silnicí.

Věnoval jsem jim cigarety. „Nevšimli jste si pěti cestujících?“ zeptal jsem se. „Tlustý muž, statná žena, nachýlený a trochu kulhající starší pán, blondýna středního věku a černovlasý mladík?“

Nevím, zda to bylo mou francouzštinou nebo jejich nedostatečným důvtipem, ale zpočátku se zdálo, že mi vůbec nerozumějí. Přidal jsem další cigarety.

„Podívejte se,“ pokračoval jsem. „Mám strach o jisté lidi, kteří dnes ráno přecházeli přes kopec z Cerbère. Jste si jistí, že jste je neviděli?“

I po této otázce se strážní jevíli netečně. Místo odpovědi mě zavedli do domku a posadili mě za stolek k otevřenému oknu, z něhož bylo vidět dolů na vesnici.

„Počkejte tady,“ nařídili mi.

Čekal jsem. Vykouřil jsem nepočítaně cigaret. Netušil jsem, zda jsem, či nejsem zatčen.

Zhruba za deset minut se strážní vrátili. „Vaši přátelé jsou na železničním nádraží,“ informoval mě jeden z nich. „Právě jsem tam telefonoval. Zrovna prošli přes *douane*. Čekají tam na vás.“

Po těch slovech se mi ulevilo jako nikdy v životě. Popadl jsem všechny zbylé cigarety, vnutil je strážnému, potřásl jsem mu rukou a vydal se zpátky na železniční nádraží. Dychtil jsem získat potvrzení, že měl pravdu. Napůl jsem běžel. Když jsem dorazil, Werfelovi a Mannovi již byli na nádraží. Právě vycházeli z kanceláře Španělské banky. Ze shledání se mnou měli stejnou radost jako já ze shledání s nimi. Téměř jsme si padli do náruče – jako staří přátelé, kteří žili po léta odloučení a nyní se náhodně potkali v jakémsi cizím městě, kde nikdo toho druhého neočekával ani ve snu.

- 6 -

Zamířili jsme společně k hotelu a ostatní mi zatím vyprávěli, co se stalo. Výstup byl fyzicky náročný, zejména pro sedmdesátiletého Heinricha Manna. Ball a Golo Mann ho v podstatě museli většinu cesty nést. Ne že by Heinrich postrádal odhodlání. V kuráži a odhodlání na něho nikdo neměl. Jenže tak příkrý svah prostě nebyl schopen zvládnout bez pomoci. Když se vyšplhali na vrchol kopce, Ball se na minutu zastavil, aby si skupina odpočinula. Ještě před příchodem na španělskou hranici se však náhle vynořili dva příslušníci francouzské *gardes mobiles*⁹ a zamířili k nim. Ballovi svěřenci

byli přesvědčeni, že je na místě zatknou a odešlou do koncentračního tábora. Nemělo smysl snažit se utéci. Kdyby tak učinili, *gardes mobiles* po nich mohli začít střílet. Všichni tedy zůstali stát, otírali si z čela pot a trpně očekávali osudovou ránu. Avšak když k nim *gardes mobiles* dojeli, zasalutovali.

„Na cestě do Španělska? Hledáte cestu?“ zeptal se jeden z nich.

Kdosi zakoktal, že ano.

„Takže,“ nadechl se jeden z četníků, „tady po té pěšince zahněte doleva. Pamatujte si to, protože kdybyste zahнули doprava, dovede vás to k francouzskému stanovišti hraniční kontroly. Pokud byste neměli výstupní víza, měli byste potíže. Když ale zahnete doleva, zavede vás pěšinka přímo ke španělskému stanovišti, a když se tam ohlásíte a nepokusíte se stanoviště obejít, nic vám nehrozí.“

Policista opět zasalutoval. Oba *gardes mobiles* zůstali stát a sledovali Ballovy svěřence, jak ve spořádaném husím zástupu zabočují pěšinkou doleva. Ball vedl skupinku ještě pár set metrů a došli na dohled španělskému strážnímu domku. Ball si potřásl s hlídkou ruku a pozdravil. Ve strážním domku zažili další úlek. Strážní zkoumali pasy pečlivě. O pana a paní Werfelovy a pana a paní „Ludwigovy“ neprojeví žádný zájem. Golo Mann se však stal středobodem zájmu jednoho ze Španělů. V jeho „přísežném prohlášení nahrazujícím pas“ totiž stálo, že cestuje do Spojených států amerických, kde hodlá v Princetonu navštívit svého otce Thomase Manna.

„Tak vy jste syn Thomase Manna?“ zeptal se strážný. Golo cítil, že zkáza se neodvratně blíží. Hlavou mu probleskla představa seznamů gestapa, ale rozhodl se sehrát svoji úlohu heroicky až do konce.

„Ano,“ odpověděl. „Je vám to nemilé?“

„Právě naopak,“ rozzářil se strážný. „Je mi ctí, že se mohu seznámit se synem onoho velkého muže,“ dodal a vřele Golovi stiskl ruku. Neprodleně pak zatelefonoval dolů na nádraží a objednal skupince odvoz autem.

Všechno to působilo jako představení *opéra bouffe*¹⁰, až jsem si myslel, že nám to musí stoupnout do hlavy. V hotelu jsme si dali opožděný oběd. Zapíjeli jsme ho řádným množstvím španělského vína a španělského brandy. Původně jsme si přísahali, že dokud budeme ve Španělsku, za žádných okolností ani jeden z nás neosloví pana a paní Mannovy jejich pravými jmény. Jenže v rozrušení nad zažehnaným nebezpečím na to někteří z nás zapomněli. Tu někomu uklouzlo „Herr Mann“, jindy zase „Frau Mann“, až nakonec všichni hodili obezřetnost za hlavu.

V malé jídelně sedělo ještě několik dalších lidí, mezi nimi i britský konzul, s nímž jsem se již setkal na cestě do Francie v srpnu. Poručili jsme si zrovna další rundu brandy, když ke mně tento muž přistoupil a položil mi ruku na rameno.

„Mohl bych s vámi na okamžik mluvit, dobrý muži?“ poprosil.

Šli jsme na chodbu.

„Ten starý chlapík, s nímž tu jste, je Heinrich Mann, že ano?“ zeptal se.

Přisvědčil jsem.

„Hm,“ napomenul mě, „být vámi, dobrý muži, dával bych si trochu pozor. Uvědomujete si vůbec, kdo je támhleten chlápek v uniformě?“

Již dříve jsem si všiml muže v uniformě, který seděl v rohu jídelny, ale příliš pozornosti jsem mu nevěnoval.

„Ne,“ připustil jsem, „nemám tušení, kdo by to mohl být.“

„Nuže,“ pravil britský konzul, „shodou okolností je to regionální náčelník španělské tajné policie. Mohu vás ubezpečit, že to není příliš milý člověk. Být vámi, dával bych si o trochu víc pozor.“

Vděčně jsem mu poděkoval za upozornění. Pak jsem se vrátil ke stolu.

„Můžu si s vámi na okamžik promluvit, Golo?“ poprosil jsem.

Golo šel se mnou na chodbu. Pověděl jsem mu, na co mě upozornil britský konzul. Společně jsme se vrátili ke stolu. Golo zašeptal cosi německy paní Werfelové a paní Werfelová se šeptem

obrátila ke svému muži. Naši společnost v okamžiku zahalil příkrov ticha. O pět minut později se všichni beze slov vytratili nahoru do pokojů, aby si do večere zdřímli.

Golo a já jsme udělali pravý opak. Zašli jsme si zaplavat do přístavu a skákali do vody z plošinky polozbořené budovy těsně za městem. Zásluhou chladné zelené vody jsme si uvědomili, jak moc jsme to přehnali s pitím.

Cestou zpátky do hotelu jsem poslal Leně telegram, že Harry udělá dobře, když své přátele nakonec pošle.